

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

ЛУКАНЬ М. О.,
аспірант кафедри
міжнародного приватного права
і порівняльного правознавства
(Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого)

УДК 341.9

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736-2019-5-2-28>

**ПРАВИЛА ТРАНСКОРДОННОЇ ЮРИСДИКЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ
В СПРАВАХ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ**

Ця стаття присвячена питанням регулювання транскордонної юрисдикції в Європейському Союзі у справах, що стосуються інтелектуальної власності. Розглянуто поняття і сутність правил колізійної юрисдикції ЄС, які являють собою так званий брюссельський режим, основним завданням яких є вирішення питання про те, суд якої з держав – членів ЄС уповноважений розглядати спір між резидентами різних країн. Надано характеристику історичній генезі формування консолідованих європейських принципів транскордонної юрисдикції. Визначено основні нормативно-правові акти, спрямовані на регулювання міжнародної юрисдикції на європейському просторі. Окреслено межі застосування ключового документа ЄС у цій сфері – Регламенту ЄС № 1215/2012 від 12 грудня 2012 року про юрисдикцію, визнання та виконання судових рішень у цивільних та комерційних справах, пов'язаного з відносинами інтелектуальної власності. Також розглянуто основні види міжнародної юрисдикції ЄС – правила загальної юрисдикції, альтернативної, спеціальної та виключної юрисдикції – та розкрито їх зміст. Наведено рішення Європейського суду справедливості (Суду ЄС) у справах, які стосуються застосування правил колізійної юрисдикції до відносин інтелектуальної власності, що тлумачать їх сутність та мету спрямування. Висвітлено проблеми, пов'язані з існуванням недоліків у правилах міжнародної юрисдикції щодо специфічних відносин інтелектуальної власності. Розглянуто альтернативні правила транскордонної юрисдикції у сфері інтелектуальної власності, розроблені спеціальними групами європейських науковців, – «Принципи конфлікту законів у сфері інтелектуальної власності» (принципи CLIP). Висунуто тезу про необхідність розроблення спеціального детального законодавства у сфері правил колізійного регулювання специфічної сфери інтелектуальної власності в межах ЄС. Звернено увагу на особливу актуалізацію висвітлених у статті проблем з огляду на стратегічний курс України, спрямований на гармонізацію законодавства зі стандартами ЄС та метою вступу до ЄС.

Ключові слова: транскордонна юрисдикція, Європейський Союз, інтелектуальна власність, брюссельський режим, принципи CLIP, Суд ЄС.

The article is devoted to the regulation of cross-border jurisdiction in the European Union (hereinafter EU) in intellectual property matters. The concept and essence of the rules of the EU's conflicting jurisdiction, which constitute the so-called Brussels regime, whose main task is to resolve the question of which court of the EU Member States is empowered to hear disputes between residents of different countries, is considered.

The historical genesis of the formation of consolidated European principles of cross-border jurisdiction is characterized. The main normative legal acts are determined to regulate international jurisdiction in the European area. The scope of application of an EU key document in this area is outlined – Regulation EU No 1215/2012 of 12 December 2012 on jurisdiction, recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters relating to intellectual property relations. It also examines the main types of EU international jurisdiction, such as the rules of general jurisdiction, alternative, special and exclusive jurisdictions and their content. The decisions of the European Court of Justice (Court of Justice) in cases concerning the application of rules of conflict of law to intellectual property relations, which explain their essence and purpose, are given. Issues related to the shortcomings of the rules of international jurisdiction with respect to specific intellectual property relationships are highlighted. The alternative rules of cross-border jurisdiction in the field of intellectual property, developed by special groups of European scholars “Principles of conflict of laws in the field of intellectual property (hereinafter CLIP principles), are considered. The thesis about the need to develop specific detailed legislation in the field of rules of conflict regulation of a specific area of intellectual property within the EU has been put forward. Attention is drawn to the particular actualization of the issues covered in the article, in view of Ukraine's strategic course, and the harmonization of legislation with EU standards and the purpose of EU accession.

Key words: *cross-border jurisdiction, European Union, intellectual property, Brussels regime, CLIP principles, EU Court of Justice.*

Вступ. У епоху кіберпростору для об'єктів інтелектуальної власності не існує кордонів. З огляду на це набувають дедалі більшої актуалізації питання правил міжнародної юрисдикції та вибору права, що підлягає застосуванню для вирішення транскордонних спорів, пов'язаних з порушенням прав інтелектуальної власності.

Дослідженням правил транскордонної юрисдикції ЄС у сфері інтелектуальної власності присвятили свої праці такі вітчизняні науковці, як В.П. Звеків [11], Б.О. Шахназаров [12], О.В. Луткова, С.Б. Леанович, І.В. Гетьман-Павлова [10], та такі зарубіжні вчені, як Пол Торреманс [15], Пауліс Юрчис [13], Дік ван Енгелен [14] та інші.

Варто зазначити, що питання колізійної юрисдикції ЄС у сфері інтелектуальної власності є малодослідженими на вітчизняному просторі. Фактично відсутній будь-який офіційний/неофіційний переклад нового Регламенту (ЄС) № 2015/2012 від 22 грудня 2015 року – основного документу, що регулює питання у цій сфері. Саме тому дослідження транскордонної юрисдикції у сфері інтелектуальної власності ЄС є актуальним.

Наукова спільнота звертає увагу, що деякі законні правила міжнародної юрисдикції ЄС є незручними та неефективними, фактична практика національних судів залишається різною, окрім того, існують надмірні підстави для визнання юрисдикції в практиці Суду ЄС.

Постановка завдання. Мета статті – дослідити принципи регулювання транскордонної юрисдикції в Європейському Союзі у справах, що стосуються інтелектуальної власності. Необхідно виокремити основні правила колізійної юрисдикції в сфері інтелектуальної власності ЄС, а також розглянути наявні недоліки законодавства ЄС у цій сфері та можливі шляхи його вдосконалення.

Результати дослідження. Генеза правил міжнародної юрисдикції ЄС. Правила колізійної юрисдикції ЄС вирішують питання про те, суд якої з держав-членів уповноважений розглядати спір між резидентами різних країн.

На теренах Європейського Союзу норми колізійного регулювання правил юрисдикції за цивільними і комерційними справами уніфіковано у Регламенті ЄС № 1215/2012 від 12 грудня 2012 року про юрисдикцію, визнання та виконання судових рішень у цивільних та комерційних справах. Зокрема, цей документ вказує на правила визначення юрисдикції

у транскордонних спорах, пов'язаних з інтелектуальною власністю. Його ще називають «Регламент Брюссель I bis» [3].

Цей Регламент забезпечує регулювання так званого брюссельського режиму, який являє собою набір правил, що вказують, які суди уповноважені розглядати спори між особами – резидентами різних держав – членів Європейського Союзу і держав – членів Європейської асоціації вільної торгівлі (далі – ЄАВТ). Зазначений Регламент також регулює визнання і виконання іноземних судових рішень в межах ЄС.

Важливо зазначити, що деякі країни – члени ЄС та країни, що не входять до ЄС, але беруть участь у єдиному європейському ринку, підпадають під правила юрисдикції брюссельського режиму. Наприклад, країни-члени Європейської асоціації вільної торгівлі.

Європейська асоціація вільної торгівлі є регіональною організацією торгівлі та зоною вільної торгівлі, що складається з чотирьох європейських держав – Ісландії, Ліхтенштейну, Норвегії та Швейцарії, працює паралельно з ЄС, є повноцінним учасником єдиного європейського ринку і є частиною Шенгенської зони, однак не є учасником митного союзу ЄС.

Також важливим є зауваження, що Регламент ЄС № 1215/2012 було прийнято нещодавно, у 2012 році. Він став результатом удосконалення правового регулювання попередніх норм міжнародної юрисдикції ЄС з урахуванням практичного досвіду їх застосування. Це уточнення є важливим з практичного погляду з двох причин:

1) по-перше, за змістом ст. 66 нового Регламенту Брюссель I bis, його положення застосовуються тільки до порушених судових справ та до суперечок стосовно оригінальних документів, офіційно оформлених або зареєстрованих, і до судових рішень, затверджених або укладених 10 січня 2015 року або після цієї дати. Усі суперечки та справи, порушені до 10 січня 2015 року, регулюються Регламентом ЄС № 44/2001 від 22 грудня 2000 року [4];

2) по-друге, у пункті 34 нового Регламенту ЄС № 2015/2102 йдеться про те, що слід забезпечити спадкоємність між цим новим Регламентом, Регламентом ЄС № 44/2001 і Брюссельською конвенцією про міжнародну юрисдикцію 1968 року, яка існувала до прийняття Регламенту 44/2001. Ця потреба спадкоємності застосовується і в тлумаченнях Європейським судом справедливості положень Брюссельської конвенції 1968 року та регламентів, що замінюють її. Це означає, що у справах, що стосуються питання юрисдикції, за новим Регламентом можна спиратись на доктринальні положення та тлумачення Суду ЄС, які розкривають зміст і сутність положень попередніх документів у цій сфері, спадкоємність яких встановлена новим Регламентом.

Почалась широка уніфікація правил колізійної юрисдикції 27 вересня 1968 року, коли держави – члени ЄС (тоді це шість держав – Бельгія, Німеччина, Франція, Італія, Нідерланди і Люксембург) уклали Конвенцію про юрисдикцію на виконання судових рішень у цивільних і кримінальних справах, відому як Брюссельська конвенція 1968 року [1].

Паралельно із дією Брюссельської конвенції 16 вересня 1988 року вже дванадцять тодішніх держав – членів ЄС (Бельгія, Німеччина, Франція, Італія, Нідерланди, Люксембург, до яких приєдналися Данія, Велика Британія, Іспанія, Греція, Португалія, Ірландія) уклали з членами Європейської асоціації вільної торгівлі (Австрією, Фінляндією, Ісландією, Норвегією, Швецією та Швейцарією) Конвенцію про юрисдикцію на виконання судових рішень у цивільних та комерційних справах, яка відома як Луганська конвенція 1988 року (м. Лугано) [2]. Даний документ сприяв поширенню брюссельського режиму на країни – члени ЄАВТ, які не мали права підписувати Брюссельську конвенцію.

У 1995 році три країни залишили ЄАВТ для приєднання до ЄС. Це Австрія, Велика Британія і Швеція. Згодом Польща (країна – член ЄС) приєдналася до Луганської конвенції. А Ліхтенштейн залишився єдиною державою, яка приєдналася до ЄАВТ після 1988 року, однак не підписала ні Луганську Конвенцію 1988 року, ні її наступницю – Луганську конвенцію 2007 року.

Згодом Брюссельську конвенцію фактично замінив Регламент Ради ЄС № 44/2001 від 22 грудня 2000 р. (відомий як Брюссель I) про юрисдикцію, визнання та виконання рішень у цивільних та комерційних справах, де було врегульовано відмінні національні правила

держав – членів ЄС та уніфіковано норми колізійного регулювання у цивільних і комерційних справах в межах ЄС. Дія Регламенту, зокрема, розповсюджується на правила юрисдикції у спорах у сфері інтелектуальної власності в Європейському Співтоваристві.

Послідовно 30 жовтня 2007 року була переглянута Луганська конвенція 1988 року і підписана її нова редакція між ЄС та Данією, Ісландією, Норвегією і Швейцарією.

Однак вже 21 квітня 2009 року Європейська Комісія затвердила доповідь про застосування Постанови Ради (ЄС) № 44/2001 із висновками про необхідність поліпшення застосування деяких правил цього Регламенту заради більшого сприяння вільному поширенню судових рішень і розширення доступу до правосуддя шляхом його заміни на новий Регламент ЄС № 1215/2012 від 12 грудня 2012 року.

Таким чином, ми маємо констатувати, що станом на сьогодні на теренах Європейського Союзу діє брюссельський режим визначення юрисдикції у цивільних і господарських справах (зокрема, що стосуються суперечок з інтелектуальної власності) у такому форматі:

1) Регламент ЄС № 1215/2012 від 12 грудня 2012 року про юрисдикцію, визнання та виконання судових рішень у цивільних та комерційних справах вказує на правила визначення юрисдикції між резидентами ЄС з позначкою про спадкоємність в застосуванні тлумачень Європейським судом справедливості положень Брюссельської конвенції 1968 року та регламентів, що його замінюють. Однак існує низка винятків щодо застосування правил юрисдикції цього Регламенту, що стосуються існування спеціальних правил для спорів, пов'язаних із промисловими зразками ЄС і патентами ЄС. Наприклад, в Судженні Суду ЄС у справі C-433/16 від 13 липня 2017 року, що стосується запити Касаційного суду Італії до Суду Європейського Союзу про правильне визначення юрисдикції у справі між позивачем – компанією Asacia Srl, що знаходиться в Еболі (Італія), та відповідачем – компанією BMW (Bayerische Motoren Werke AG), що зареєстрована в Мюнхені (Німеччина), про порушення прав на промисловий зразок, зловживання домінантним становищем на ринку та недобросовісну конкуренцію, Європейський суд справедливості повинен був надати тлумачення, яким регулятивним документом ЄС повинен користуватися національний суд при вирішенні питання юрисдикції у цій справі (Регламентом ЄС № 44/2001 від 22 грудня 2000 року про юрисдикцію та виконання судових рішень у цивільних і комерційних справах або Регламентом № 6/2002 ЄС про промислові зразки ЄС від 12 грудня 2001 року). Вирішуючи судовий запит про правила вибору юрисдикції у цій справі, Суд ЄС надав роз'яснення, що попри принцип, згідно з яким Регламент № 44/2001 застосовується до судових процесів, що стосуються промислових зразків ЄС, все ж існують деякі винятки. Такими винятками є встановлені у статті 80 (1) Регламенту № 6/2002 та статті 81 вимоги, що мають характер *lex specialis* стосовно правил, передбачених Регламентом № 44/2001 (див. за аналогією справи № C-360/12, справи № C-617/15). У такому разі, враховуючи принцип спадкоємності, Регламент № 6/2002 має характер *lex specialis* і стосовно правил, передбачених Регламентом № 2015/2012 [16];

2) положення Брюссельської конвенції 1968 року продовжують і досі застосовуватися до територій держав-членів, які підпадають під територіальну сферу її дії. Сьогодні Конвенція діє на певних територіях держав – членів ЄС, які перебувають за межами Союзу (для Нідерландів – Аруба, а для Франції – французькі заморські території та Майотта) [9]. Також Брюссельська конвенція продовжує застосовуватись відносно документів, укладених до вступу у дію Регламенту Брюссель I та Регламенту Брюссель I bis, а також судових суперечок, що розпочаті до вступу у дію цих двох регламентів [10, с. 321].

Окрім того, п. 9 Регламенту Брюссель I bis надає роз'яснення, що Брюссельська конвенція 1968 року продовжує застосовуватися до територій держав-членів, які підпадають під територіальну сферу дії цієї Конвенції і які виключені з цього Регламенту відповідно до статті 355 Договору про функціонування ЄС;

3) Луганська конвенція розповсюджує свою дію у відносинах між ЄС і Данією, Ісландією, Норвегією та Швейцарією.

У нещодавньому Синтезованому звіті науковців Інституту Ассера – Центру міжнародного та європейського права та науковців Школи права Еразма – Університету Еразма

Роттердама «Про застосування у правовій практиці держав – членів ЄС Регламенту ЄС № 1215/2012 Брюссель I bis», метою якого було оцінювання функціональності виправлених правил міжнародної юрисдикції ЄС на практиці і виявлення проблем, з якими стикаються національні правові системи при застосуванні нового законодавства ЄС, зроблено висновки, що чотири ключові поправки, запроваджені новим Регламентом, вважаються вдалим для практичного застосування [8].

Однак, попри задовільні відгуки про вдаість чинних положень брюссельського режиму, відображені групою науковців в офіційному синтезованому звіті, про який ми згадували вище, все ж існує група фахівців, які вважають положення нового Регламенту № 2015/2012 I bis не досить ефективними та зручними і зовсім невдалим для застосування у відносинах в сфері інтелектуальної власності.

З огляду на це науковці у галузі інтелектуальної власності та міжнародного приватного права, що об'єдналися і створили Європейську групу Макса Планка з конфлікту законів у інтелектуальній власності (далі – CLIP), підготували Принципи конфлікту законів у сфері інтелектуальної власності [6].

Принципи CLIP включають перелік принципів щодо колізійних законів у сфері інтелектуальної власності. Вони розроблені з метою замінити або забезпечити покращення наявних правил юрисдикції брюссельського режиму, а також, щоб спростити співпрацю між судами та підвищити ефективність та обґрунтованість судового рішення. Творці Принципів CLIP мали на меті надати незалежну пораду європейським та національним законодавцям у сфері колізійного регулювання саме інтелектуальної власності в Європейському Союзі.

У 2013 році видавництво “Oxford University Press” видало єдиний коментар до Принципів CLIP, написаний авторами самих Принципів, який містить коментарі до статей та примітки, що аналізують контекст правил Принципів. Коментар деталізує і вивчає політичні міркування, що лежать в основі Принципів, щоб було краще зрозуміти, чому пропонуються саме такі рішення, прийняті Принципами [14].

Проблеми міжнародної юрисдикції у сфері інтелектуальної власності є настільки актуальними та потребують формування єдиного системного уніфікованого підходу, що, окрім згаданих принципів CLIP, складених інститутом Макса Планка (Німеччина), паралельно існують інші зведення принципів, вироблені науковими центрами, що представляють різні континенти – Принципи ALI (Американський інститут права), Принципи Університету Васеда (Японія), Принципи COPILA (Асоціація міжнародного приватного права Кореї), Принципи прозорості (Асоціація міжнародного приватного права Японії). Детальну порівняльну характеристику змісту цих документів описав у своїх дослідженнях Паулліс Юрчис [14].

Правила міжнародної юрисдикції ЄС: недоліки та альтернативи усунення. Почнемо з того, що чотири ключові зміни, які стосуються правил міжнародної юрисдикції ЄС, були внесені у 2012 році Регламентом Брюссель I bis. Ці зміни стосуються: 1) застосування правил юрисдикції щодо відповідачів третіх країн (зокрема, щодо споживчих та трудових договорів); 2) вибору суду сторін (choice of forum rule); 3) пов'язаних спорів (Lis Pends); 4) скасування екзекватури (the exequatur) – процедури виконання судового рішення іншої країни.

Тобто радикальних змін правил міжнародної юрисдикції, що існували в попередніх документах, не сталося.

Отже, ключовим документом ЄС для визначення підсудності у транскордонних справах інтелектуальної власності є Регламент ЄС № 2015/2012 (Брюссель I bis) від 12 грудня 2012 року про юрисдикцію, визнання та виконання судових рішень у цивільних та комерційних справах, який встановлює **правила загальної юрисдикції, альтернативної, спеціальної та виключної юрисдикції**.

Стаття 4 Регламенту ЄС 2015/2012 встановлює, що особи, які проживають в державах – членах ЄС незалежно від їх громадянства, можуть бути притягнуті до відповідальності в судах держави-члена. Якщо відповідач не проживає в державі-члені, застосовуються

національні правила юрисдикції держави-члена на території суду, в якому розглядається справа. Тобто цією статтею встановлюється загальне правило юрисдикції – пред'явлення позову подається за місцем проживання відповідача.

Однак, крім місця проживання відповідача, Регламент наголошує на необхідності існування альтернативних підстав юрисдикції, заснованих на принципах тісного зв'язку між судом і позовом, або на принципі сприяння правильному здійсненню правосуддя.

Наприклад, стаття 8 Регламенту визначає правила підсудності у разі множинності відповідачів. У такому разі справа повинна розглядатися в судах за місцем знаходження будь-якого з них за умови, що вимоги настільки тісно пов'язані, що доцільно вислухати і визначити їх разом, щоб уникнути ризику непримиренних рішень, що виникають в результаті окремих проваджень.

Правила Регламенту виділяють категорію справ із застосуванням *особливої (спеціальної) юрисдикції* щодо позовів, пов'язаних з договором, які розглядаються в судах за місцем виконання даного договору.

Зокрема, правила спеціальної юрисдикції, закріплені в статті 7 (2) нового Регламенту Брюссель I bis, визначають, що особу, яка проживає в державі-члені, може бути притягнуто до відповідальності в іншій державі-члені у справах, що стосуються делікту або квазиделікту, в судах за місцем, де сталася або може статися подія, яка завдала шкоди. Це правило стосується й випадків виникнення позадоговірного зобов'язання з відшкодування шкоди у відносинах інтелектуальної власності.

Нарешті, *правила виключної юрисдикції*, встановлені Розділом 6 Регламенту ЄС № 2015/2012, які не залежать від місця проживання сторін, підпадають під п. 4 ст. 24, що стосується спорів, пов'язаних з реєстрацією або дійсністю патентів, товарних знаків, зразків або інших подібних прав, які необхідно депонувати або зареєструвати незалежно від того, чи піднімається це питання в порядку позову або захисту, розглядається у судах держави-члена, в якій було здійснено реєстрацію таких прав, чи юрисдикція визначається відповідно до умов спеціального документа ЄС або міжнародної спеціальної конвенції. Однак правила, встановлені цим Регламентом, не повинні шкодити юрисдикції Європейського патентного відомства відповідно до Конвенції про видачу європейських патентів (Мюнхен, 5 жовтня 1973 року), згідно з положеннями якої суди кожної держави-члена мають виняткову юрисдикцію щодо розглядів, пов'язаних з реєстрацією або дійсністю будь-якого європейського патенту, наданого для цієї держави-члена.

Обґрунтованою є класифікація транскордонних юрисдикційних принципів, наведена Діком ван Енгеленом (нідерландським професором промислової власності Утрехтського університету та професором з питань інтелектуальної власності та практики трансакцій в Маастрихтському університеті) [13]:

1) *принцип транскордонної юрисдикції*. Національний суд будь-якої держави-члена може заборонити відповідачу чинити певні дії навіть за межами території цієї країни, тобто за межами територіальної юрисдикції даного національного суду. Застосовуючи принцип транскордонної юрисдикції, національний суд повинен буде застосувати чинне національне законодавство щодо місця порушення, враховуючи правило *lex loci delicti* або *lex loci protectionis*. Так, положення Регламенту Брюссель I bis передбачають правило транскордонної юрисдикції, яке застосовується ЄСП у своїй прецедентній практиці (позови до особи, яка проживає у державі-члені, незалежно від її громадянства мають бути пред'явлені у судах цієї держави-члена). Європейський суд справедливості опосередковано вирішив можливість того, що суд постійного проживання відповідача може мати транскордонну юрисдикцію у справі № C-68/93 “Shevill v Presse Alliance SA” від 07.03.1995 р. [17].

Суд ЄС встановив, що національний суд фактично може заборонити відповідачу чинити певні дії навіть за межами територіальної юрисдикції даного національного суду;

2) спеціальна юрисдикція суду (концепція місця заподіяння шкоди та концепція тісного зв'язку). Встановлення спеціальної юрисдикції Регламентом Брюссель I bis полягає у тому, що у разі вчинення делікту позов подається до суду країни, де відбулася подія,

що завдала шкоди. Прецедентне право Суду ЄС визнає, що може бути декілька місць, які можуть кваліфікуватися як місце, де стався випадок, що спричинив шкоду (див. справу № C-68/93 “Shevill v Presse Alliance SA” від 07.03.1995 р. [17]).

Наступним різновидом спеціальної юрисдикції за цією класифікацією є встановлене Регламентом Брюссель I bis правило, що стосується множинності відповідачів. Позов може бути подано до суду в державі, де один з них має місце проживання. У цьому випадку існує важливе застереження, що позовні вимоги до кількох відповідачів повинні бути пов’язані настільки, що доцільно заслухати їх разом і винести рішення за всіма вимогами в сукупності, щоб уникнути різних суперечливих судових розглядів кількома судами.

Цікавою і непередбачуваною є логіка Суду ЄС у застосуванні принципу тісного зв’язку, зокрема, у справах, пов’язаних з інтелектуальною власністю. Наприклад, як у справі “Roche Nederland BV and Others v Frederick Primus, Milton Goldenberg” № C-539/03 від 13.07.2006 року [18]. У цій справі Суд ЄС постановив, що у випадку європейського (пакевного) патенту з порушенням провадження за участю низки компаній, заснованих у різних договірних державах, стосовно діянь, вчинених в одній або декількох із цих держав, не можна зробити висновок про існування однакових фактів порушення, оскільки відповідачі різні, а порушення, в яких вони звинувачуються, вчинилися в різних Договірних Державах і тому не є однаковими. Що стосується застосування концепції тісного зв’язку то в даному випадку виключені розбіжності між рішеннями судів договірних сторін у контексті тієї ж фактичної ситуації. Крім того, ЄСП також зауважив, що із статей 2 (2) та 64 (1) Європейської патентної конвенції випливає, що такий патент регулюється національним законодавством кожної Договірної Держави, для якої він наданий. Отже, Суд ЄС постановив, що він не має підстав для об’єднання всіх відповідачів в одній справі на підставі концепції тісного зв’язку;

3) виключна юрисдикція, зокрема, стосується спорів з патентами і пов’язана із судом за місцем реєстрації патенту. Однак вона містить застереження про уникнення суперечностей з юрисдикцією Європейської патентної організації, утвореної відповідно до Конвенції про видачу європейських патентів, підписаної в Мюнхені 5 жовтня 1973 р.

Отже, ключовим правилом транскордонної юрисдикції ЄС в справах інтелектуальної власності є прив’язка до місця відповідача. Регламент ЄС № 2015/2012 (Брюссель I bis) не містить спеціальних положень про юрисдикцію у сфері інтелектуальної власності, які враховують специфіку цих відносин.

Пол Торреманс, критикуючи правила транскордонної юрисдикції, встановлені брусельським режимом виділяє блоки проблем, пов’язані із застосуванням даного Регламенту на практиці [15].

Наприклад, науковець розкриває проблеми, пов’язані із застосуванням положення статті 4 (стара стаття 2) Регламенту Брюсселя I bis (правила загальної юрисдикції з прив’язкою до місця проживання відповідача, які передбачають окреме притягнення до відповідальності кожного відповідача в країні, де він проживає).

Вчений зазначає, що це положення не є ефективним і не може застосовуватися у випадку транскордонної інтелектуальної власності навіть тоді, коли відповідач один. По-перше, справа в національному суді може стосуватися незаконної діяльності відповідача, що порушує простір цілого ЄС. По-друге, цей підхід може бути менш підходящим, якщо відповідач проживає в державі-члені, що знаходиться далеко від держави-члена, в якій порушено права власника. Напрочуд незручним є положення нового Регламенту про розділення справи на стільки справ, скільки є держав-членів, в яких перебувають відповідачі (множинність відповідачів). Як приклад можна навести справу Суду ЄС № C-145/10 “Eva-Maria Painer v. Standard Verlag GmbH”, за обставинами якої німецька та австрійська газети незалежно одна від одної публікували без дозволу фотографії Наташі Кампуш, авторство яких належить пані Пейнер. Згідно з логікою суду у цьому разі пані Пейнер має звертатись одночасно і до австрійського, і до німецького суду. Дане положення, пов’язане з множинністю відповідачів, покладає на власника права велике фінансове навантаження [19].

По-третє, прив'язка до місця проживання відповідача є не ефективною у справах, що стосуються порушення інтелектуальної власності в мережі «Інтернет».

Натомість у принципах CLIP відображені більш доцільні і сприятливі правила, що пов'язані з конкретною специфікою транскордонних відносин інтелектуальної власності. У спорах, пов'язаних з порушенням права інтелектуальної власності, особа може подати позов до суду держави, де відбувається порушення або може відбутися. При цьому такий суд у справах, пов'язаних з порушеннями, здійсненими через інтернет, має також юрисдикцію стосовно порушень, які трапляються або можуть статися на території будь-якої іншої держави за умови, що діяльність, що спричинює порушення, не має суттєвого впливу в тій державі, де порушник постійно проживає, а шкода, заподіяна порушенням у державі, де знаходиться суд, є істотною щодо порушення в повному обсязі (статті 2:202 та 2:203 Принципів CLIP).

Можливо, даний підхід є також не досить вдалим або потребує коректив, однак є зручнішим для позивачів та логічнішим з огляду на специфічні відносини інтелектуальної власності.

Однак критика Регламенту Брюссель I bis не обмежується положеннями статті 4, описаними в межах цієї наукової статті. Вагомими доказами цього є зводи рекомендованих принципів CLIP, ALI тощо.

Висновки. Вирішення судових спорів, пов'язаних з транскордонним порушенням прав інтелектуальної власності, складають окремий блок проблемних питань в системі міжнародного приватного права ЄС. Застосування такого загального інструменту ЄС, як Регламент Брюсселя I bis, до специфічних відносин інтелектуальної власності є не дуже вдалим і доречним. Виникає необхідність розроблення спеціального детального законодавства у сфері правил колізійного регулювання специфічної сфери інтелектуальної власності в межах ЄС. Дане питання потребує дослідження на вітчизняному науковому полі з огляду на стратегічний курс України на гармонізацію законодавства зі стандартами ЄС вступ до ЄС.

Список використаних джерел:

1. Convention on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters. Council of the European Union. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/documents-publications/treaties-agreements/agreement/?id=1968001> (дата звернення: 27.08.2019).
2. Convention on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/documents-publications/treaties-agreements/agreement/?id=1988055> (дата звернення: 27.08.2019).
3. Regulation(EU)No 1215/2012oftheEuropeanParliamentandoftheCouncilof12December 2012 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=celex%3A32012R1215> (дата звернення: 23.08.2019).
4. Регламент № 44/2001 Ради ЄС про юрисдикцію, визнання і виконання судових рішень у цивільних і комерційних справах (Брюссель, 22 грудня 2000 року). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a84/print (дата звернення: 19.08.2019).
5. Регламент № 6/2002 Ради Європейського Союзу про промислові зразки Європейського співтовариства. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_031 (дата звернення 30.08.2019).
6. Principles on Conflict of Laws in Intellectual Property. URL: https://www.ip.mpg.de/fileadmin/ipmpg/content/clip/Final_Text_1_December_2011.pdf (дата звернення: 19.08.2019).
7. Conflict of laws in intellectual property : the CLIP principles and commentary, European Max Planck Group on Conflict of Laws in Intellectual Property, Oxford : Oxford University Press, 2013, 560 с.
8. The application of Brussels I (Recast) in the legal practice of EU Member States. Synthesis Report by Xandra Kramer, Alina Ontanu, Michiel de Rooij, assisted by Eris Themeli and Kyra Hanemaayer. URL: <https://www.asser.nl/media/5018/m-5797-ec-justice-the-application-of-brussels-1-09-outputs-synthesis-report.pdf> (дата звернення: 26.08.2019).
9. Advisory opinion of the ECJ on the competence of the Community to conclude the new Lugano Convention (Opinion 1/03, para. 15). URL: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62003CV0001:EN:HTML>(дата звернення: 27.08.2019).

10. Гетьман-Павлова І.В. Міжнародне частне право : учебник. Москва : ЕКСМО, 2005. 752 с.
11. Звеків В.П. Колізії законів в міжнародному частному праві. Москва : Волтерс Клувер, 2007. 416 с.
12. Шахназаров Б.А. Обща характеристика системи колізіонно-правового регулювання об'єктів промислової власності. Актуальні проблеми російського права. 2019. № 2 (99), лютий. С. 144–155.
13. Th.C.J.A. van Engelen. Jurisdiction and Applicable Law in Matters of Intellectual Property. *Electronic Journal of Comparative Law*, vol. 14.3 (December 2010 p. 1–25). URL: <https://www.ejcl.org/143/art143-19.pdf> (дата звернення: 19.08.2019).
14. Paulius Jurčys. International Jurisdiction in Intellectual Property Disputes CLIP, ALI Principles and other Legislative Proposals in a Comparative Perspective. *JIPITEC, the "Journal of Intellectual Property, Information Technology and Electronic Commerce Law"*. № 3, 2012, p. 174–226.
15. Paul Torremans. Jurisdiction for cross-border intellectual property infringement cases in Europe. URL: <http://eprints.nottingham.ac.uk/38640/1/Torremans%20CMLR%20final%20author%27s%20version%202016.pdf> (дата звернення: 03.09.2019).
16. Judgment of the court (Second Chamber) of 13 July 2017. Case C-433/16 “Bayerische Motoren Werke AG v Acacia Srl”. URL: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=192698&doclang=EN> (дата звернення: 30.08.2019).
17. Judgment of the Court of 7 March 1995. Case C-68/93 “Shevill v Presse Alliance SA”. URL: <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-68/93#> (дата звернення: 30.08.2019).
18. Judgment of the Court (First Chamber) of 13 July 2006. “Roche Nederland BV and Others v Frederick Primus, Milton Goldenberg”. Case № C-539/03. URL: <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-539/03> (дата звернення: 30.08.2019).
19. Judgment of the Court (Third Chamber) of 1 December 2011. Case C-145/10 “Eva-Maria Painerv. Standard Verlag GmbH”. URL: <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?&num=C-145/10> (дата звернення: 30.08.2019).

МАРИНІВ І. І.,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри права Європейського Союзу
(Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого)

УДК 341.171

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736-2019-5-2-29>

ВЗАЄМОДІЯ СУДУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ІЗ ЄВРОПЕЙСЬКИМ СУДОМ ІЗ ПРАВ ЛЮДИНИ В АСПЕКТІ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

У статті досліджуються становлення та розвиток інституту захисту прав людини в Європейському Союзі, що пройшов свій шлях із часу, коли установчі акти Європейського Союзу не містили норм, які б наділяли судовий орган правом здійснювати захист основоположних прав людини. Аналізуються етапи, що залежали від тих чи інших чинників, які по-різному впливали на застосування Судом Європейського Союзу джерел міжнародного права, присвячених захисту прав

